

POHYB OBYVATELSTVA ČESKA A SLOVENSKA NA ÚROVNI OBCÍ V OBDOBÍ 1996–2015 POHLEDEM WEBBOVA DIAGRAMU

Jana Křestánová¹⁾ – Luděk Šídlo²⁾ – Branislav Šprocha³⁾

POPULATION CHANGE IN CZECHIA AND SLOVAKIA ON THE MUNICIPAL LEVEL
IN 1996–2015 EXAMINED USING THE WEBB DIAGRAM

Abstract

The Webb diagram is a method that can be used to compare how much natural change and net migration in a region population contribute to the increase or decrease in the total population. The aim of the article is to evaluate the dynamics of population development in Czechia and Slovakia at the municipal level between 1996 and 2015. By using the Webb diagram, it is possible to clearly compare how natural and migration change is reflected in the populations in the smallest regional units in both countries. In Czechia the development was more dynamic than in Slovakia, especially in 2006–2010, when there was a bigger change in the spatial pattern of population movement. Population growth in the municipalities was found to be more the result of migration growth and the process of suburbanisation. Population declines were caused by several factors, such as the attractiveness of the given area or the status of the municipality in the hierarchy of municipalities (core vs periphery).

Keywords: Webb diagram, municipalities, natural population change,
migration population change, Czechia, Slovakia

Demografie, 2019, 61: 28–41

ÚVOD

Vývoj obyvatelstva je výsledkem jeho průběžného pohybu, který je tvořen dvěma základními složkami – přirozenou měnou a mechanickou měnou (migrací). Jinými slovy, významnou skutečnost, zda populace početně roste, stagnuje či dokonce klesá, ovlivňují čtyři základní demografické události: počty živě narozených, zemřelých, přistěhovalých a vystěhovalých osob. Studium populace jako celku přináší možnost

sledovat základní vývojové trendy, avšak detailnější analýza jednotlivých složek přirozeného a migračního pohybu obyvatelstva i v rámci menších územních jednotek umožňuje lépe uchopit celkový vývoj s jeho regionálními rozdíly.

Cílem příspěvku je postihnout pohyb obyvatelstva Česka a Slovenska na úrovni obcí za roky 1996–2015. Při analýze malých regionálních jednotek, jakými jsou obce, je třeba ošetřit vznik náhodných výkyvů,

1) Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie; krestanova.jana@gmail.com

2) Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie; ludek.sidlo@natur.cuni.cz

3) Centrum společenských a psychologických věd SAV, Výskumné demografické centrum pri INFOSSTATe, branislav.sprocha@gmail.com

a to např. pomocí sloučení dat za delší časové úseky. V rámci sledovaných let 1996–2015 tak byla vymezena čtyři pětiletá období. Ač se příspěvek zaměřuje na obecní úroveň, pro zabránění „přecenění významu místních podmínek“ (Roubíček, 1971, s. 351) je doplňována analýzou vyšších regionálních úrovní (okresů, krajů a států). Výsledné počty obcí v jednotlivých typech populačního vývoje, jak bude uvedeno dále, je tak nutné brát s patřičnou mírou nadhledu a spíše jako orientační, neboť i jedna demografická událost může znamenat změnu zařazení dané obce v rámci příslušné typologie. I proto je důležité výsledky hodnotit vždy v širším prostorovém kontextu a v porovnání s jednotkami vyššího řádu.

Pro uchopení pohybu obyvatelstva v českých a slovenských obcích je tak rámcová znalost populačního vývoje na republikových úrovních klíčová. Vývoj v jednotlivých obdobích pro obě populace nebyl homogenní. V Česku se v letech 1996–2000 pohyb obyvatelstva nesl v duchu celkového úbytku, a to i přes kladné migrační saldo po celé období (Graf 1). Tento vývoj byl tak důsledkem zejména vývoje porodnosti, která v tomto období dosáhla historicky nejnižších hodnot.⁴⁾ V roce 2001, kterým začíná druhé vymezené období, došlo v Česku ke změně metodiky sledování zahraniční migrace⁵⁾ a migrační saldo se propadlo do záporných hodnot (–8,6 tis. osob). Od roku 2002 se dostalo opět na kladné hodnoty a rostly i hodnoty přirozené měny obyvatelstva (byť stále záporné). Celé období 2006–2010 se naopak vyznačovalo celkovým růstem populace. Přirozený přírůstek byl především výsledkem významnějšího nárůstu počtu narozených jako odezva oživení plodnosti v rámci nástupu fáze rekuperace⁶⁾ (viz např. Šprocha a kol., 2016; Šprocha – Šídlo, 2016). Ještě výrazněji se na růstu obyvatelstva v Česku podílela zahraniční migrace, a tedy kladné migrační saldo. Nejsilnějšími byly roky 2007 a 2008, kdy do Česka přišlo velké množství zahraničních pracovníků (Fiala – Langhamrová, 2016). Vývoj v posledním sledovaném období

(2011–2015) byl více kolísavý. Hodnoty přirozené i mechanické měny klesly až do záporných hodnot v roce 2013. Došlo ke snížení počtu narozených dětí, naopak počty zemřelých mírně narostly, a to především díky posunu populačně silnějších poválečných ročníků do vyššího věku. Zahraniční imigrace se výrazně snížila v důsledku ekonomické krize (Fiala – Langhamrová, 2016) a přibýlo vystěhovalých. V posledních dvou letech populace Česka opět rostla, i přes přirozený úbytek, za kterým stál meziroční velký nárůst zemřelých osob. Ač intenzita úmrtnosti klesá, vlivem populačního stárnutí narostl podíl osob v seniorském věku a počet zemřelých se zvýšil (Kurkin, 2017).

Populační vývoj na Slovensku se po celé sledované období udržoval na kladných (ale nízkých) hodnotách migračního salda a celkového přírůstu (Graf 2). V případě přirozené měny byly výjimkou jen roky 2001–2003. V letech 1996–2000 se na pohybu obyvatelstva projevil výrazný pokles úrovně porodnosti a snižující se počet narozených dětí. Stejně jako v Česku, ale s pomalejším nástupem, tak pokračoval bezprecedentní pokles plodnosti započatý na začátku 90. let (Rychtaříková – Vaňo, 2009). Ten vrcholil v letech 2001–2003⁷⁾, kdy počet zemřelých dokonce převýšil počet narozených, následně se pak ale vývoj opět zvrátil a Slovensko dosahovalo přirozených přírůstků. Po roce 2004 v souvislosti se vstupem Slovenska do Evropské unie významněji posílila také zahraniční migrace. Období 2006–2010 se neslo v duchu pokračujícího růstu přirozené měny. Pro migrační pohyb, stejně jako v Česku, byly klíčové roky 2007 a 2008, kdy Slovensko dosáhlo nejvyšších hodnot absolutního migračního salda za celé sledované období (13,9 tis. osob za oba roky). Po roce 2008 však migrační bilance opět zeslábla následkem poklesu počtu přistěhovalých. V posledním sledovaném období 2011–2015 přirozený i migrační pohyb značně ovlivnila mezinárodní hospodářská krize, a proto měly hodnoty přirozené i migrační měny mírně klesající trend.

4) V roce 1999 se počet živě narozených dětí dostal poprvé (a prozatím naposledy) pod hranici 90 tisíc dětí, což znamenalo úroveň úhrnné plodnosti ve výši 1,13 dítěte na jednu ženu.

5) Do zahraniční migrace se od roku 2001 zahrnují i cizinci, kteří na území Česka pobývají déle než rok a mají udělené vízum nad 90 dnů.

6) Pojem označuje absolutní (nebo kumulativní) nárůst plodnosti ve všech věkových skupinách.

7) V roce 2002 klesla hodnota úhrnné plodnosti na 1,19 dítěte na jednu ženu.

METODIKA A DATA

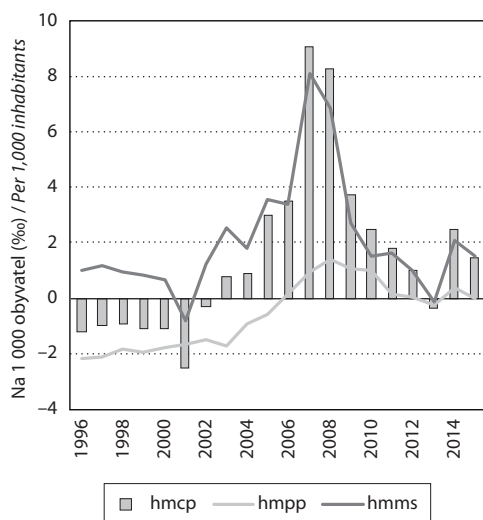
Pro podrobnou analýzu pohybu obyvatelstva na nižších regionálních úrovních byl použit Webbův diagram. Jedná se o grafickou metodu, která znázorňuje vztah hodnot přirozeného a migračního přírůstku, resp. úbytku. Zobrazuje se do kartézské soustavy souřadnic, kde na svislé ose jsou zaneseny hodnoty přirozené měny a na vodorovné hodnoty migrace. Kladné části os odpovídají přírůstkům (přirozeným, migračním), záporné úbytkům populace. Porovnáním vzájemných vztahů přirozené a mechanické měny se pak vyděluje celkem osm typů populačního vývoje, které J. W. Webb (1963), autor metody, označil písmeny A–H (Graf 3). Typy A až D představují populace s celkovým přírůstkem obyvatel (přírůstkové celky), typy E až H s celkovým úbytkem (úbytkové celky). Zda k nim přispěl přirozený či migrační přírůstek/úbytek, pak specifikují jednotlivé oktanty. Největší populační přírůstky pak dosahují populace zařazené do oktantu B a C, kde obyvatelstvo roste přirozenou i migrační měnou. Naopak největší úbytky jsou v oktantu G a F, kde populace početně klesá přirozeným i migračním pohybem. Jednotlivé oktanty pak blíže charakter-

izují také vztahy mezi oběma hlavními složkami. Například typ A označuje celkový přírůstek obyvatel, kdy přirozený přírůstek převyšil úbytek migrací, naproti tomu kategorie E charakterizuje celkový úbytek obyvatel, kdy přirozený úbytek byl vyšší než kladné migrační saldo (blíže Graf 3).

Webb (1963) využil svou metodu na hodnocení populačních změn lokálních administrativních jednotek v Anglii a Walesu v období 1921–1931. Představil tím možnost, jak studovat malé regionální jednotky. Výhodou jeho metody je její univerzálnost a modifikovatelnost. Například v českém prostředí využili Webbův diagram *Ouředníček a Temelová* (2012) pro studium vývoje pražských městských zón. *Kusovská* (2016) aplikovala metodu při zhodnocení populačního vývoje spádových regionů základních škol. *Fiala a Langhamrová* (2016) využili logiky Webbova diagramu, kdy místo přirozeného a mechanického pohybu obyvatelstva zobrazili míry migračního salda vnitřní a zahraniční migrace. Na Slovensku je tato metoda používána celkem běžně v různých regionálních analýzách a demogeografických pracích (např. *Mládek a kol.*, 1998, 2006; *Radvanský a kol.*, 2010; *Bleha a kol.*, 2014).

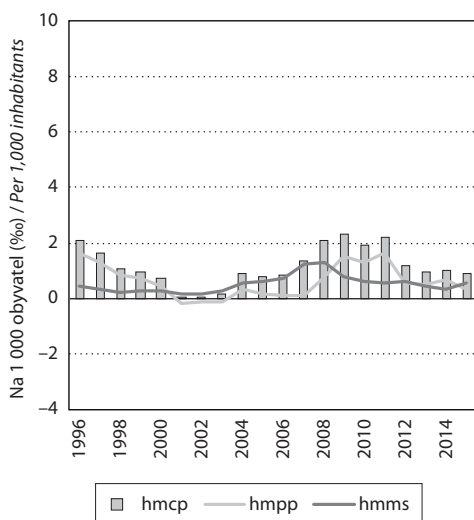
Graf 1: Populační vývoj v Česku, 1996–2015

Population change in Czechia, 1996–2015

Graf 2: Populační vývoj na Slovensku, 1996–2015

Population change in Slovakia, 1996–2015

Pozn.: hmcp = hrubá míra celkového přírůstku/úbytku; hmpp = hrubá míra přirozeného přírůstku/úbytku; hmms = hrubá míra migračního salda.

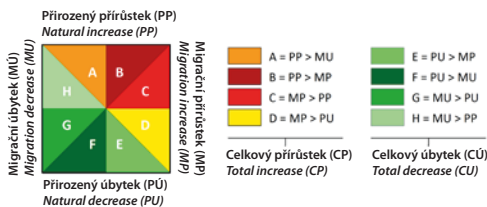
Note: hmcp = crude rate of total change; hmpp = crude rate of natural change; hmms = crude rate of net migration.

Zdroj: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.

Source: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.

Graf 3: Schéma Webbova diagramu

Webb diagram scheme

Zdroj: Webb, 1963; vlastní úprava.
 Source: Webb, 1963; authors' layout.

Pro tento příspěvek byl Webbův diagram využit na zhodnocení vývoje pohybu obyvatelstva na úrovni obcí (a vyšších regionálních jednotek pro porovnání). Zdroji dat za obce Česka a Slovenska byly databáze Českého statistického úřadu a Slovenského statistického úřadu. Zvolené období 1996–2015 je odrazem dostupnosti potřebných dat: zatímco data za obce Česka je možné získat za všechny čtyři studované demografické události za období 1989–2017, zhodnocení vývoje za Slovensko je ovlivněno dostupností dat za migraci, která byla k dispozici za období 1996–2017,

Tab. 1: Vážené průměrné hodnoty ukazatelů pohybu obyvatelstva podle typů Webbovy typologie, Česko, 1996–2015 (‰) / Weighted average values of population change indicators by type in the Webb typology, Czechia, 1996–2015 (‰)

Typ	1996–2000			2001–2005			2006–2010			2011–2015		
	hmpp	hmms	hmcp	hmpp	hmms	hmcp	hmpp	hmms	hmcp	hmpp	hmms	hmcp
A	2,2	-1,0	1,2	3,1	-1,8	1,3	2,7	-1,3	1,5	2,5	-1,2	1,3
B	2,9	1,3	4,2	2,6	1,2	3,8	2,2	1,3	3,5	3,7	1,9	5,6
C	1,5	8,2	9,7	1,9	13,5	15,4	2,2	12,8	15,0	2,3	8,4	10,7
D	-3,8	9,2	5,4	-2,7	7,7	5,0	-2,6	10,4	7,8	-2,0	6,9	4,9
E	-5,5	3,2	-2,3	-5,3	3,0	-2,3	-6,1	3,3	-2,7	-4,5	2,3	-2,2
F	-3,3	-1,1	-4,4	-3,4	-1,5	-4,9	-3,7	-1,8	-5,5	-3,6	-1,7	-5,3
G	-1,2	-3,8	-5,0	-1,2	-4,3	-5,5	-1,1	-5,0	-6,1	-1,4	-5,0	-6,4
H	1,3	-4,6	-3,2	1,1	-5,2	-4,0	1,2	-4,8	-3,6	1,1	-4,3	-3,2

Pozn.: hmpp = hrubá míra přirozeného přírůstku/úbytku; hmms = hrubá míra migračního salda; hmcp = hrubá míra celkového přírůstku/úbytku.

Note: hmpp = crude rate of natural change; hmms = crude rate of net migration; hmcp = crude rate of total change.

Zdroj: ČSÚ, 2017.

Source: ČSÚ, 2017.

Tab. 2: Vážené průměrné hodnoty ukazatelů pohybu obyvatelstva podle typů Webbovy typologie, Slovensko, 1996–2015 (‰) / Weighted average values of population change indicators by type in the Webb typology, Slovakia, 1996–2015 (‰)

Typ	1996–2000			2001–2005			2006–2010			2011–2015		
	hmpp	hmms	hmcp	hmpp	hmms	hmcp	hmpp	hmms	hmcp	hmpp	hmms	hmcp
A	4,5	-1,9	2,6	7,1	-2,8	4,3	7,8	-2,8	5,0	5,8	-2,5	3,3
B	6,0	1,8	7,8	8,1	2,2	10,3	9,2	2,7	11,8	5,4	2,8	8,2
C	2,2	7,1	9,3	1,9	9,0	10,9	1,9	7,5	9,3	3,0	12,3	15,3
D	-3,3	7,9	4,6	-3,5	9,8	6,3	-3,1	9,7	6,6	-2,6	7,6	5,0
E	-5,4	2,6	-2,9	-6,2	3,0	-3,2	-6,2	3,1	-3,1	-5,2	2,1	-3,1
F	-2,9	-1,3	-4,1	-2,7	-1,2	-4,0	-4,3	-2,0	-6,3	-4,4	-1,9	-6,3
G	-1,8	-4,8	-6,6	-1,3	-4,6	-5,9	-1,7	-5,0	-6,6	-1,4	-4,3	-5,7
H	1,6	-3,7	-2,1	1,7	-4,4	-2,7	1,9	-5,0	-3,1	1,9	-5,4	-3,5

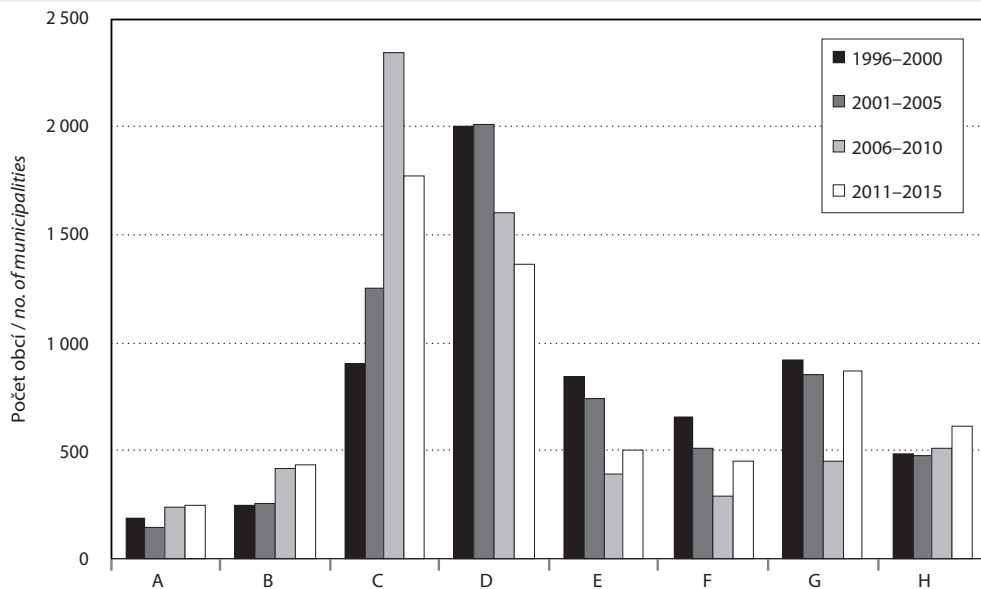
Pozn.: hmpp = hrubá míra přirozeného přírůstku/úbytku; hmms = hrubá míra migračního salda; hmcp = hrubá míra celkového přírůstku/úbytku.

Note: hmpp = crude rate of natural change; hmms = crude rate of net migration; hmcp = crude rate of total change.

Zdroj: ŠÚ SR, 2017.

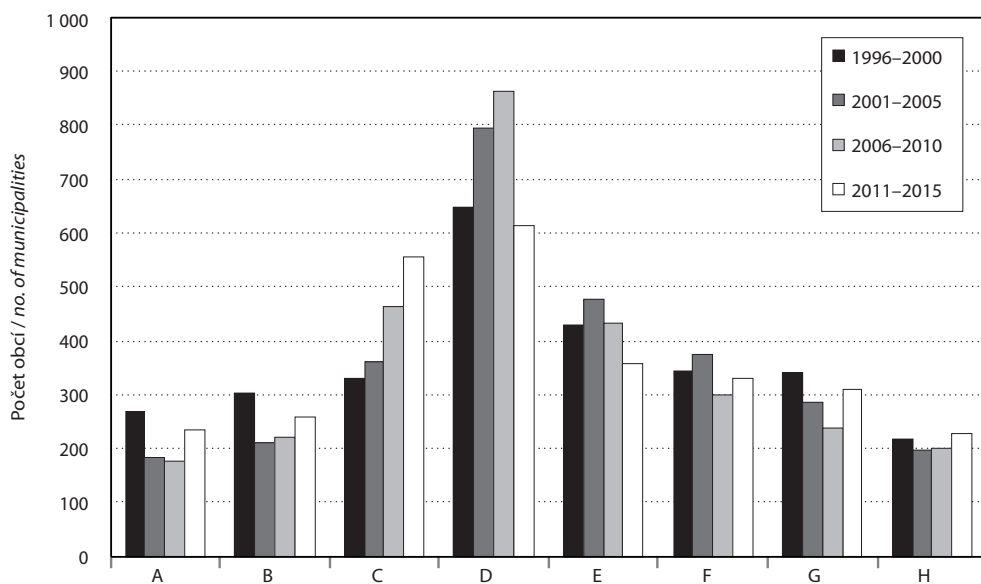
Source: ŠÚ SR, 2017.

Graf 4: Rozložení obcí Česka podle Webbovy typologie
 Distribution of municipalities in Czechia according to the Webb typology

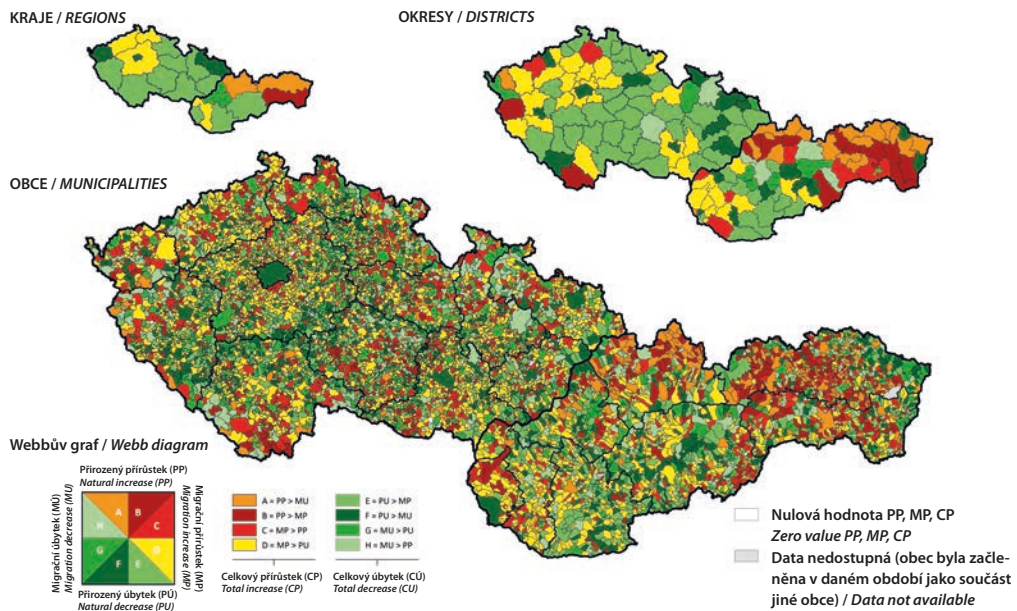
Zdroj: ČSÚ, 2017.
 Source: ČSÚ, 2017.

Graf 5: Rozložení obcí Slovenska podle Webbovy typologie
 Distribution of municipalities in Slovakia according to the Webb typology

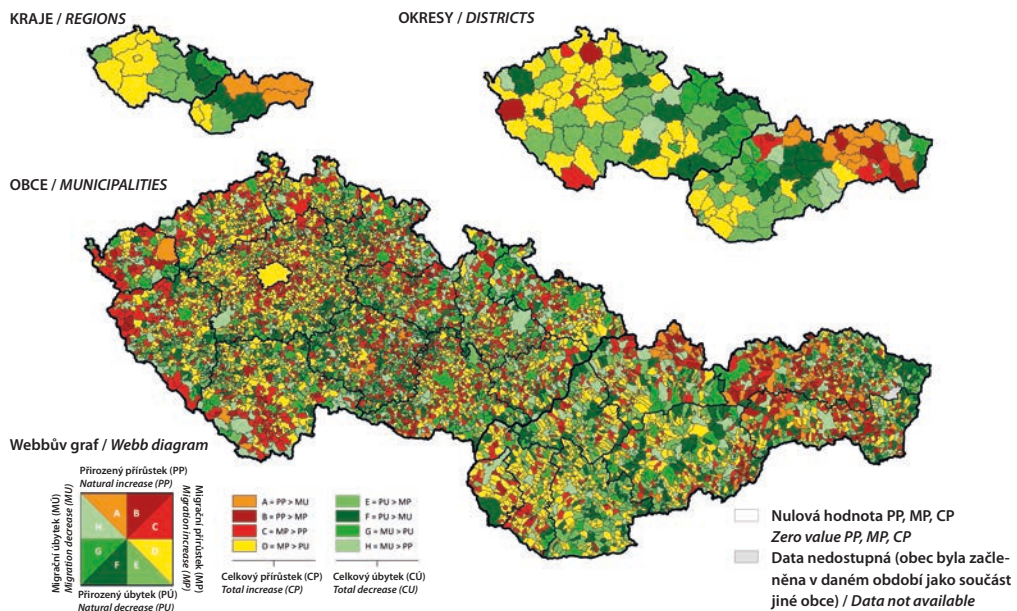
Zdroj: ŠÚ SR, 2017.
 Source: ŠÚ SR, 2017.

Graf 6: Webbova typologie populačního vývoje v regionech, Česko a Slovensko, 1996–2000
 Population development in the region of Czechia and Slovakia based on the Webb typology, 1996–2000

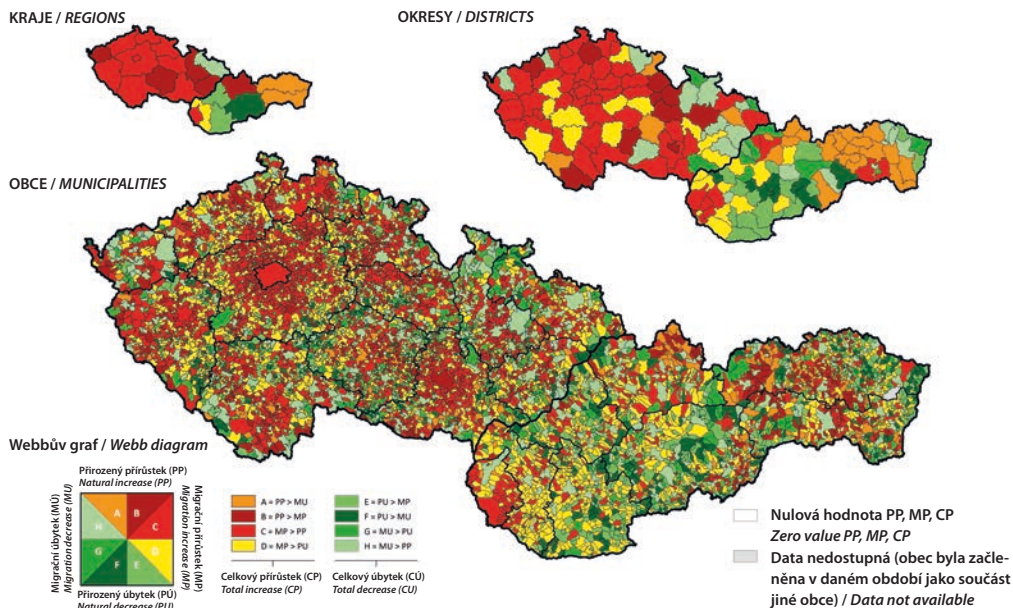
Zdroj: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.
 Source: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.

Graf 7: Webbova typologie populačního vývoje v regionech, Česko a Slovensko, 2001–2005
 Population development in the region of Czechia and Slovakia based on the Webb typology, 2001–2005

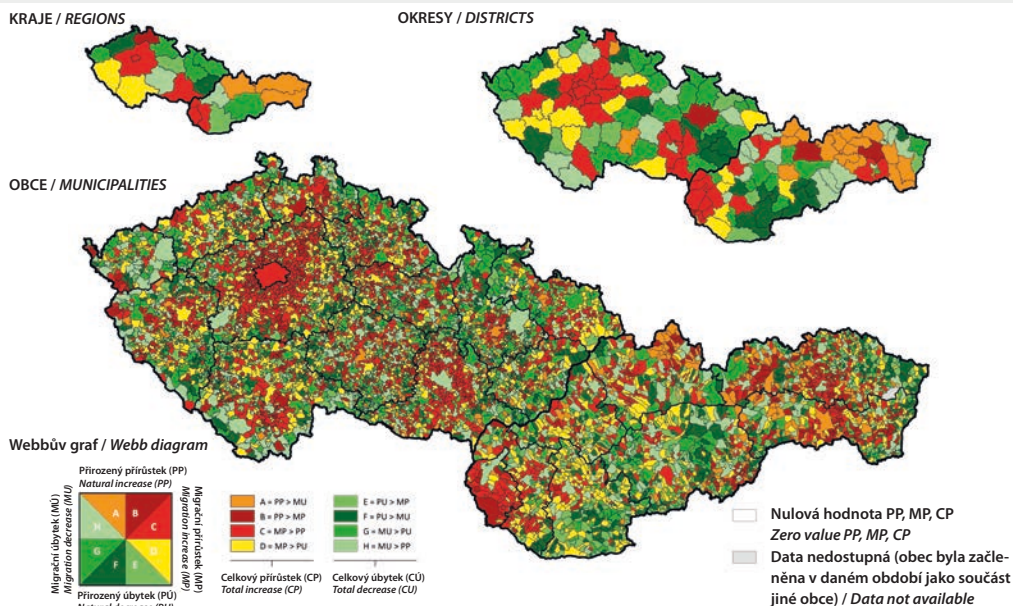
Zdroj: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.
 Source: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.

Graf 8: Webbova typologie populačního vývoje v regionech, Česko a Slovensko, 2006–2010
Population development in the region of Czechia and Slovakia based on the Webb typology, 2006–2010

Zdroj: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.
Source: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.

Graf 9: Webbova typologie populačního vývoje v regionech, Česko a Slovensko, 2011–2015
Population development in the region of Czechia and Slovakia based on the Webb typology, 2011–2015

Zdroj: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.
Source: ČSÚ, ŠÚ SR, 2017.

ačkoliv data za přirozenou měnu ve stejné metodice jsou dostupná za roky 1992–2015.

Vzhledem k územním změnám, kterých se v průběhu sledovaných let 1996–2015 vyskytla celá řada, bylo třeba územní strukturu pro srovnatelnost dat zjednotit. Za referenční byla zvolena územní struktura k 31. 12. 2015. K tomuto datu čítala struktura Česka 6 253 obcí a Slovenska 2 890 obcí (příčemž města byla uvažována jako jeden celek, tj. bez městských částí). Kromě přesunů obcí v rámci okresů bylo potřeba se vypořádat se vznikem nových obcí a zánikem (sloučením) obcí. V případě, že v průběhu období obec *x* nově vznikla vydělením se od obce *y*, nebylo možno dopočítat údaje za obec *x* pro roky, kdy byla součástí obce *y*. Pro Česko se to týkalo celkem 15 obcí, v případě Slovenska 9 obcí. Pro eliminaci rozdílné populační velikosti (nikoliv však rozdílné věkové struktury) byly údaje pro každou obec vztaženy na 1 000 obyvatel a byly tak vypočteny hrubé míry přirozeného přírůstku, migračního salda a celkového přírůstku, které vstupovaly do Webbova diagramu. V případě regionů zahrnovalo migrační saldo kromě zahraniční migrace rovněž vnitřní stěhování.

HLAVNÍ VÝSLEDKY

Na celorepublikové úrovni došlo v Česku v prvním období 1996–2000 celkově k úbytku obyvatelstva, a to především přirozenou měnou (o $-2,0$ ‰), kdy kladné migrační saldo ($0,9$ ‰) nedokázalo tento úbytek vykompenzovat. Podle Webbovy typologie tak populace Česka spadala do oktantu E. V dalších třech obdobích již obyvatelstvo Česka početně rostlo. V letech 2001–2005 stálo za růstem kladné migrační saldo s hodnotou $1,7$ ‰, které převýšilo přirozený úbytek obyvatelstva ($-1,3$ ‰), což odpovídá typu D. Poslední dvě časová období spadala do typu C, tj. kdy vysoký migrační přírůstek ($4,5$ ‰ v letech 2006–2010, $1,2$ ‰ v 2011–2015) převyšoval nižší, ale také kladný přirozený přírůstek ($0,9$ ‰, resp. $0,1$ ‰).

Typizace regionálních populací Česka podle Webbova diagramu ve sledovaných obdobích byla značně proměnlivá. Na úrovni obcí (Graf 4, str. 32) v prvních dvou obdobích dominoval typ D (32 ‰ obcí pro obě období), kde migrační přírůstek převyšoval přirozený úbytek obyvatelstva. Na rozdíl od celorepublikové úrovně, na obecní měly mírnou převahu přírůstkové celky (53 ‰),

příčemž hlavním faktorem početního růstu bylo kladné migrační saldo. Ve druhém období byla převaha kladně rostoucích obcí vyšší (59 ‰). Ve třetím a čtvrtém období získal převahu typ C (38 ‰ obcí v letech 2006–2010 a 28 ‰ v 2011–2015). Jde o sídla, kde obě složky populační dynamiky jsou kladné, přičemž hrubá míra migrace byla vyšší než hrubá míra přirozeného přírůstku. Zejména nárůst migračního salda v období 2006–2010 měl výrazný dopad na celkový pohyb obyvatelstva v obcích. Podle Webbovy typologie jich přírůstkových ve třetím období bylo téměř tři čtvrtiny (74 ‰) (kromě typu C také převažoval typ D). V posledním období také převládaly přírůstkové obce (61 ‰), avšak převaha typu C se zmírnila v prospěch typu D (bližší Graf 4). Na druhé straně však také pozorujeme (v porovnání s předchozím obdobím) určité zvyšování počtu a podílu obcí spadajících do kategorie úbytkových, a to zejména v kategorii G s převahou migračního úbytku. Po celé období byly nejméně zastoupeny kategorie A a B, tj. kde k celkovému přírůstku obyvatel dochází především díky kladnému přirozenému pohybu.

Na Slovensku docházelo v rámci všech čtyř vymezených období k růstu populace. V prvním a posledním období kladný přirozený přírůstek ($1,0$ ‰ v letech 1996–2000 a $0,7$ ‰ v letech 2011–2015) převýšil kladné migrační saldo ($0,3$ ‰, resp. $0,5$ ‰), jednalo se tak podle Webbovy typologie o typ B. Naopak v obdobích 2001–2005 a 2006–2010 se pohyb obyvatelstva klasifikoval do typu C, tj. kladné migrační saldo ($0,4$ ‰, resp. $0,9$ ‰) bylo doprovázeno nižším přirozeným růstem ($0,0$ ‰, resp. $0,8$ ‰). Ač tedy během období 2001–2005 došlo krátkodobě k přirozenému úbytku (v letech 2001–2003), migrační saldo bylo vyšší a celkově tak populace Slovenska nadále mírně rostla.

V rámci obcí na Slovensku bylo zastoupení jednotlivých kategorií Webbova diagramu rovněž variabilní, ač oproti českým obcím rovnoměrnější (Graf 5, str. 32). Ve všech sledovaných obdobích převládala typ D, tj. k růstu obyvatel přispívala kladná migrační bilance, a to i přes přirozený úbytek. Ačkoliv se celorepublikový vývoj přirozené měny nesl v povětšinou kladných hodnotách, v řadě obcí docházelo k převaze počtu zemřelých nad narozenými. Mezi regiony s celkovým poklesem byly nejvíce zastoupeny typy E a F. V prvním a druhém období populačně celkově přírůstkové obce představovaly přibližně 54 ‰. V letech 2006–2010

zaznamenaly mírný nárůst také obce (na 60 %), které rostly převážně díky pozitivnímu migračnímu saldu (k růstu přispěla ale také rostoucí přirozená měna). Projevil se tak nárůst zahraniční migrace zejména z let 2007–2008. V posledním období se zvýšilo zastoupení obcí spadajících do oktantu C (19 % ze všech obcí), kde docházelo k migračnímu i přirozenému přírůstkem. Nejméně byly po celé období zastoupeny okrajové typy A a H (blíže Graf 5, str. 32).

Období 1996–2000

Prostorový vzorec typologie obcí podle Webbova diagramu v prvním sledovaném období na území Česka nevykazoval jasné struktury (Graf 6, str. 33). Velká města (nad 100 tisíc obyvatel) se potýkala s celkovým úbytkem obyvatel, ke kterému přispěla záporná přirozená i migrační bilance (typy F a G). Naopak obce v zázemí těchto měst populačně rostly, většinou díky migračnímu přírůstku (typ D). To lze dát do souvislosti s rozvíjejícím se procesem suburbanizace (Čermák, 2005), který od 2. poloviny 90. let 20. století výrazně zesílil (Oušedník – Šykora, 2002).

Obce s typem D převažovaly kromě kraje Vysočina ve všech ostatních krajích, nejvíce v Ústeckém (47 % obcí v kraji) a Středočeském kraji (42 %). Vůbec největší hodnotu hrubé míry migračního salda měl okres Praha-západ (18,2 %). V kraji Vysočina jako v jediném nebyla nejvíce zastoupená kategorie D a mírně tu převyšovalo zastoupení obcí s typem G (20 % obcí). Jde o obce, kde dochází k úbytku obyvatelstva nejenom kvůli zápornému migračnímu saldu, ale také přirozeným úbytkem.

Vzhledem k velkému poklesu počtu narozených v tomto období bylo zastoupení obcí v kategoriích s přirozeným přírůstkem obyvatelstva nízké (zejména typy A a B, i H), kromě typu C. Ten celkově zahrnoval 14 % všech obcí. Větší shluky tohoto typu se nacházely v Karlovarském, Libereckém (mj. bývalý vojenský újezd Ralsko) a na jihu Jihočeského kraje (mj. vojenský újezd Boletice).

Úbytkové obce se nacházely rovněž v pásu vnitřních periferií (více např. Musil, Müller, 2008), tj. na rozhraní regionálních jednotek, kde za úbytkem obyvatelstva stojí jednak emigrace lidí z důvodu obtížnější dostupnosti do center regionálních jednotek, jednak úbytek přirozenou měnou z důvodu stárnutí místní populace a odchodu mladých lidí. V Česku byly tyto

oblasti zřetelné zejména na rozhraní Středočeského kraje s Jihočeským a s krajem Vysočina.

Na Slovensku lze pozorovat větší zastoupení přírůstkových obcí ve východní části země (zejména obce Košického a Prešovského kraje spadající do kategorie B, Graf 6). Jde zejména o obce v regionech s pozdějším nástupem transformace plodnosti, nižší dynamikou poklesu intenzity rození dětí. Z pohledu strukturálních faktorů je také potřeba zmínit, že mnohé z těchto obcí se vyznačují vyšším zastoupením osob romského etnika, které se stále vyznačuje odlišným reprodukčním chováním, mladou věkovou strukturou a celkově vyššími přirozenými přírůstky (Šprocha, 2017). Stejně jako v Česku převažovaly na Slovensku nejvíce obce s typem D, nicméně jejich převaha byla méně dominující. V Nitranském kraji větší počet obcí populačně poklesl (35 %), a to přirozenou měnou i přes pozitivní migrační saldo (typ E). Úbytkové obce se koncentrovaly zejména v Trnavském, Nitranském a Banskobystrickém kraji. Jde především o jih středního a západního Slovenska, centrální část středního Slovenska, ale také obce na Ponitří a v oblasti Myjavy. Dalším důležitým úbytkovým prostorem byly obce na východě v příhraničním pásu s Polskem a Ukrajinou. Ve všech velkých krajských městech došlo k úbytku obyvatel migrací, nicméně Košice, Prešov, Nitra a Trenčín celkově populačně rostly díky přirozenému přírůstku (typ A). Vliv suburbanizace byl výrazně znatelný zejména v případě Bratislavy, která populačně v tomto období poklesla, k čemuž přispěl vyšší počet zemřelých nad narozenými, nicméně rovněž se vystěhovalo více lidí, než přistěhovalo (kategorie F dle Webbovy typologie). Jde o součást širší tzv. černé demografické dekády hlavního města Slovenska z druhé poloviny 90. let a začátku 21. století (Bleha – Buček, 2015). Obce v zázemí Bratislavy vykazovaly přírůstky zejména díky migraci (typy D, C).

Období 2001–2005

V druhém období se na regionálním vývoji Česka projevil vliv sílící migrace i mírně vzrůstající hodnoty přirozené měny (Graf 7, str. 33). Z měst nad 100 tisíc obyvatel však rostla pouze Praha, a to díky pozitivní migrační bilanci (typ D). Pokračoval proces suburbanizace, a proto se v zázemí velkých měst vyskytovaly obce rostoucí migračně (typ D) i přirozenou měnou (typ C). Vůbec největší míru migračního

salda vykazoval opět okres Praha-západ (30,7 ‰) v kategorii C.

Obce s typem D převažovaly téměř ve všech krajích, nejvíce ve Středočeském (44 %) a Ústeckém (42 %). V Karlovarském kraji, zvláště u hranic s Německem, bylo větší zastoupení obcí (32 %), které populačně rostly migrační bilancí převyšující přirozený přírůstek (typ C). V kraji Vysočina, stejně jako v předchozím období, dominovaly obce s celkovým úbytkem migračně i přirozenou měnou (typ G).

Vzhledem k rostoucí migrační i přirozené měně se zvýšilo zastoupení přírůstkových obcí s kladným migračním saldem i slabším přirozeným růstem (kategorie C). Ty se ve větších shlucích nacházely u jihozápadních hranic s Německem (pravděpodobná možnost dojížděky za zaměstnáním za hranice) a také v okrese Český Krumlov. Úbytkové obce byly kromě vnitřních periferií (stejně jako v letech 1996–2000) více zastoupeny v regionech severní a střední Moravy, zejména v Moravskoslezském kraji. Ten je dlouhodobě krajem s úbytkem obyvatelstva, za čímž stojí převážně stěhování obyvatelstva za prací a za vyššími výdělky (ČSÚ, 2016).

Vývoj obcí Slovenska opět vykazoval diferenciaci mezi východní a západní částí (Graf 7). Navzdory propadu počtu živě narozených na minimální úroveň v tomto období oblasti Prešovského, Košického a severní části Žilinského kraje populačně rostly, i přes migrační úbytek (kategorie A). Obyvatelstva ve všech krajských městech ubylo, v Bratislavě následkem přirozeného úbytku převyšující migrační úbytek (typ F), v ostatních krajských městech převládal typ H (celkový úbytek navzdory přirozenému růstu). Dopad suburbanizace se projevoval spíše v okolí měst západní části země (Bratislava, Nitra, Trnava), kde se vyskytoval vyšší podíl obcí s typem D (růst díky migračnímu saldu). Vůbec nejvyšší hrubou mírou migračního salda (16,5 ‰) vykazoval okres Senec (Bratislavský kraj).

Kromě Prešovského kraje, kde 15 % obcí vykazoval typ C, převažovaly ve všech krajích obce v kategorii D, ve kterých se projevil pokles přirozené měny. Mezi úbytkové obce, na jejichž vývoj měla vliv přirozená měna (typy E, F), patřily zejména obce v oblasti středního Slovenska. Obce u východních hranic s Polskem a Ukrajinou opět celkově klesaly, migračně i přirozenou měnou.

Období 2006–2010

Prostorový vzorec na území Česka zaznamenal největší změny ve třetím sledovaném období (Graf 8, str. 34). Vlivem nárůstu migračního salda (zvláště v letech 2007–2008) i přirozené měny převážil na úrovni obcí (i vyšších regionálních jednotek) typ C (38 % všech obcí), kdy k růstu populace přispěla pozitivní migrační bilance i přirozený přírůstek. Zastoupení obcí v této kategorii převažovalo ve všech krajích, nejvíce však ve Středočeském (51 % obcí v kraji), Libereckém (43 %) a Ústeckém (42 %). Největší souvislé shluky obcí typu C se nacházely v zázemí velkých měst. Přesun těchto obcí z kategorie D do C lze vysvětlit mj. mladou věkovou strukturou přistěhovaných z předchozích období, kteří tu začali již zakládat své rodiny (Kusovská, 2015). Praha rovněž migračně (díky přílivu zahraniční pracovní síly) i přirozeně vzrostla, Brno naopak rostlo více přirozenou měnou (kategorie B). Oproti tomu moravská města (Ostrava, Olomouc) se zařadila mezi úbytkové.

Ač v letech 2006–2010 rostl počet narozených dětí, řada obcí spadala i do kategorií s přirozeným poklesem. Ve Středočeském kraji, ve větší vzdálenosti od hlavního města, se nacházely obce typu D. Na rozdíl od předchozích období tak i v nich došlo k růstu migračního salda, kdy se lidé stěhují i do obcí vzdálenějších od Prahy. Vyšší zastoupení obcí s typem D se nacházelo i ve Zlínském a Moravskoslezském kraji. Souvislejší shluky obcí s celkovým úbytkem obyvatel se vyskytovaly u celostátních hranic, a dále v oblasti Slezska a Vysočiny. V Moravskoslezském kraji a kraji Vysočina, které nespádají do migračně atraktivních oblastí, bylo rovněž větší zastoupení obcí s typem G (12 %, resp. 13 %), tedy s migračním i přirozeným úbytkem.

Na Slovensku byl prostorový vzorec opět více roztržštěný (Graf 8). Vlivem rostoucí přirozené i migrační měny došlo ve třetím období k nárůstu podílu obcí s typem C (16 % všech obcí), které převažovaly zvláště v Bratislavském kraji (58 % všech obcí v kraji) a zejména v zázemí Bratislavy. Stejně jako v případě obcí v okolí Prahy tak lze v těchto obcích uvažovat o dopadu postupného zakládání rodin přistěhovaných osob z předchozích let. Nepřímo to indikuje také dynamické zvýšení intenzity plodnosti a také celkově nadprůměrná hodnota úhrnné plodnosti v těchto okresech (Bleha a kol., 2014). Vůbec nejvyšší

hrubou míru migračního salda (30,8 %) vykazoval opět okres Senec v kategorii C. Populačně začala také růst Bratislava, a to migrací i přirozeným přírůstkem (typ C). V ostatních velkých městech se kombinoval migrační úbytek s pozitivní přirozenou měnou (nejčastěji typ H). S tím také souvisí vývoj v zázemí těchto měst, které byly migračně ziskové. V tomto období tak zesílily suburbanizační tendence i mimo Bratislavu.

I přes zvýšení zastoupení typu C převažovaly kromě Bratislavského kraje v ostatních krajích obce v kategorii D. Růst migračního salda v tomto období (zejména v letech 2007 a 2008) se projevil i v obcích středního Slovenska, kde se na rozdíl od předchozích období zvýšilo zastoupení obcí s typem D. Populačně rostly opět nejvíce oblasti východního Slovenska, zejména Prešovského a Košického kraje. Souvislejší pás obcí s typem A a B, tj. kde za populačním růstem stála přirozená měna převyšující migrační úbytek, popř. přírůstek, se nalézal rovněž na severu Žilinského kraje. Výraznější oblasti s celkovým úbytkem (migračním i přirozeným) zůstávají tradičně v východních hranicích s Polskem a Ukrajinou a na vnitřních periferiích některých krajů.

Období 2011–2015

V posledním sledovaném období ovlivnilo vývoj českých obcí zeslabení migrační i přirozené měny (Graf 9, str. 34). Obce v zázemí velkých měst (zvláště Prahy a Brna) si uchovaly svůj růstový charakter, migraci i přirozenou měnou (typ C). Z měst nad 100 tisíc obyvatel pokleslo populačně jenom Brno (typ H) a Ostrava (typ G), která byla úbytková po celé sledované období.

Vlivem kolísavého vývoje přirozené a mechanické měny v letech 2011–2015 nebyla v obcích jednotlivých krajů jedna výrazně dominující kategorie. V sedmi krajích převažoval typ C, v pěti typ D a v Olomouckém dokonce typ G (22 % obcí v kraji). Oproti předchozímu období se rozšířily oblasti s celkovým úbytkem, a to zejména v pohraničních regionech a na vnitřních periferiích u hranic krajů. Výraznější shluk úbytkových obcí se nacházel rovněž v severní části Olomouckého a severozápadní části Moravskoslezského kraje. Za zmínku stojí vývoj Ústeckého kraje, který se poprvé dostal do úbytkové kategorie (typ F) a zvýšilo se v něm zastoupení obcí s celkovým úbytkem. Vzhledem k ekonomické recesi se stal migračně neaktivním a došlo

i k útlumu stěhování cizinců (zejména Vietnámců) a romské populace, kteří sem v předchozích letech mířili (Kusovská, 2015).

Vývoj slovenských obcí se opět dramaticky nijak nelišil od předchozích období (Graf 9). Mírný pokles přirozeného přírůstku a kladného migračního salda se projevil zejména v oblasti středního Slovenska, kde se obce zařadily opět častěji mezi úbytkové. Bratislava (typ B), Košice (typ A) a obce v jejich zázemí (typ C) pokračovaly ve svém populačním růstu. Nejvyšší hodnoty hrubé míry migračního salda již tradičně dosahoval okres Senec (29,9 %). Ostatní krajská města populačně klesala v důsledku záporné migrační měny, i přes přirozený přírůstek (kategorie H).

Převažující kategorií zůstával typ D, nicméně stejně jako v Česku v letech 2011–2015 nedominoval ve všech krajích. V Bratislavském, Žilinském, Prešovském a Košickém převážilo zastoupení obcí rostoucí migračně i přirozeně (typ C). Výraznější shluky přírůstkových obcí v kategoriích A a B se opět nalézaly v oblasti východního Slovenska a severní části Žilinského kraje. Mezi úbytkové (přirozeně i mechanicky) patřila, stejně jako celé předchozí období, oblast nejvýchodnějšího cípu Slovenska u hranic s Polskem a Ukrajinou.

Vážené průměrné hodnoty ukazatelů pohybu obyvatelstva

Dosavadní prezentace výsledků analýzy pohybu obyvatelstva pomocí Webbova diagramu nehodnotí vývoj konkrétních hodnot ukazatelů hrubé míry přirozeného přírůstku a migračního salda. To lze analyzovat například pomocí vážených průměrných hodnot měř za jednotlivá období a jednotlivé kategorie, kde vahou je počet obyvatel v jednotlivých obcích spadajících do dané kategorie.

Vývoj průměrných hodnot přirozeného přírůstku u českých obcí s celkovým růstem se nesl kolísavě od prvního do posledního období v rostoucím trendu, zejména u typů C a D (tab. 1). Nejvyšší průměrné hodnoty hrubé míry migračního salda vykazoval typ C, v letech 2001–2005 a 2006–2010 dosahovaly úroveň 13 %. Stejně tomu bylo u průměrných hodnot celkového růstu, který tak potvrzuje úzkou provázanost s migrační měnou. U typů s celkovým úbytkem se nacházely nejnižší průměrné hodnoty přirozené měny u typů E a F, vůbec nejnižší vykazoval typ E v letech 2006–2010 (-6,1 %).

U obcí s celkovým růstem na Slovensku se nejvyšší průměrné hodnoty přirozeného přírůstku nacházely u typů A a B, které do třetího období postupně rostly, v letech 2011–2015 se ale mírně snížily (tab. 2). Průměrné hodnoty hrubé míry migračního salda dosahovaly nejvyšší úroveň v prvních třech obdobích u obcí v kategorii D, ve čtvrtém převzal dominanci typ C (s 12 % dosáhl nejvyšší hodnoty za celé sledované období). U úbytkových obcí byly nejnižší průměrné hodnoty přirozené měny u typů E a F, v případě migrační bilance u G a H, přičemž v průběhu celého období se významně neměnily.

Z tabulek 1 a 2 je také zřejmé, že ačkoliv se v Česku a na Slovensku dají vymezit obce se stejným populačním typem, intenzita jednotlivých měr je značně odlišná. Zřetelné je to např. na typu B v období 2006–2010, kdy průměrný přirozený přírůstek v obcích tohoto typu na Slovensku je více než 4x vyšší než v obcích typu B v Česku. To posléze ovlivňuje také intenzitu celkového přírůstku obyvatelstva. Stejně tak by bylo možné nalézt odlišnosti i v rámci jednotlivých vyšších územních celků (krajů, okresů) jednotlivých států. Při hodnocení regionálních rozdílů pomocí Webbova diagramu je tak nutné brát v potaz samotný princip této metody, který není založen na srovnání intenzit demografických proměnných, ale pouze na vzájemném porovnání dílčích hodnot ukazatelů, které do ní vstupují, tj. přirozeného a migračního přírůstku, resp. úbytku.

ZÁVĚR

V Česku a na Slovensku docházelo v letech 1996–2015 na celkové i regionální úrovni k řadě proměn reprodukčního a migračního chování obyvatelstva. Při porovnání obou republik byl v Česku vývoj pohybu obyvatelstva dynamičtější, na Slovensku naopak stabilně a cí převyšující přirozený přírůstek (typ C podle Webbovy typologie). Po celé období se v Česku neměnila příliš oblast Slezska, která se řadila k úbytkovým

oblastem. Na Slovensku přetrvávalo rozdělení přírůstkových oblastí ve východní a severní části země a úbytkových zejména na jihozápadním Slovensku a ve středním Slovensku a pak u nejvýchodnějšího cípu u hranic s Polskem a Ukrajinou.

Dynamičtější vývoj v Česku lze doložit i větším počtem obcí, které se přesunuly z čistě přírůstkové kategorie (typy B a C) do čistě úbytkové (typy F a G) a naopak. Při srovnání počátečního a koncového období takto výrazněji změnilo kategorii 10 % (absolutně 651) českých obcí a 6 % (180) slovenských. Naopak 4 % (244) českých a 7 % (213) slovenských obcí zůstalo po celé období v jedné kategorii.

Přírůstek obyvatel v českých i slovenských obcích (ležících zejména v zázemí větších měst) byl spjatý zejména s procesem suburbanizace, tedy s migračními zisky. U mnoha obcí především východního Slovenska to také byly přírůstky přirozenou měnou. Oproti tomu za úbytkem obyvatel stálo zpravidla více faktorů, které lze spojovat ať už s poklesem počtu živě narozených dětí či prohlubováním migračních ztrát, které jsou způsobeny s odchodem především mladších lidí za prací. Jde především o obce v méně atraktivních oblastech, ať už se jedná o periferie či regiony, postižené strukturálními ekonomickými vlivy.

Webbův diagram představuje vhodnou metodu pro názornou analýzu pohybu obyvatelstva i v malých regionálních jednotkách. Je třeba brát v potaz, že nezohledňuje věkovou strukturu analyzovaných jednotek, stejně tak je potřeba mít na paměti rozdílnou početní velikost jednotlivých obcí a rozdílnou variabilitu hodnot ukazatelů pohybu obyvatelstva v jednotlivých oktantech Webbovy typologie. Metoda Webbova diagramu tak nepodává zcela přesný obraz reality s vysvětlením změn, slouží spíše pro grafickou představu základních tendencí před další hlubší analýzou, přesto je její využití pro postihnání základních vývojových vzorců prostorového demografického chování obyvatelstva užitečnou metodou.

Príspevok vznikl za podpory GAUK „1060317“ „Péče o seniory v České republice s ohledem na demografické stárnutí společnosti“.

Literatura

- Bleha, B. – Bačík, V. – Vaňo, B. 2014. *Demografický atlas Slovenskej republiky*. Bratislava: Geografika.
- Bleha, B. – Buček, J. 2015. The decade of shrinking in Bratislava at the turn of centuries: an attempt for explanation. *AUC Geographica*, 59, 2, s. 161–172.
- Čermák, Z. 2005. Migrace a suburbanizační procesy v České republice. *Demografie*, roč. 47, č. 3.
- ČSÚ, 2016. Časové řady za Moravskoslezský kraj. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xt/casove-rady-za-moravskoslezsky-kraj>.
- ČSÚ, 2017. Pohyb obyvatelstva na úrovni obcí za období 1996–2015.
- Fiala, T. – Langhamrová, J. 2016. Porovnání vnitřní a zahraniční migrace v jednotlivých krajích ČR v letech 1993–2014. In *Migrace a demografické výzvy: sborník vybraných příspěvků z konference České demografické společnosti*, Jindřichův Hradec, 26.–27. května 2016. Praha: Oeconomica, 2016. ISBN 978-80-245-2183-1.
- Kurkin, R. 2017. *Vývoj úmrtnosti v České republice za období 2006–2016*. Praha: Český statistický úřad.
- Kusovská, M. 2015. Webbův graf jako metoda analýzy pohybu obyvatel na regionální úrovni. In Doboš, P. a Honsnejmanová, I., eds. *Geografický výzkum: prostor ve své transdisciplinaritě*. Brno: Masarykova univerzita, s. 134–149. Dostupné z: <http://workshop.geogr.muni.cz/files/SbornikGeografickyVyzkum2015.pdf>.
- Kusovská, M. 2016. *Proměny počtu žáků základních škol v souvislosti s populačním vývojem v obcích Česka*. Dizertační práce. Praha, Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie.
- Mládek, J. a kol. 1998. *Demogeografia Slovenska. Vývoj obyvatelstva, jeho dynamika, vidiecke obyvateľstvo*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- *Demografická analýza Slovenska*. Mládek, J. (ed.). Bratislava, Univerzita Komenského, 2006. 222 s., terminologický slovník. ISBN: 80-223-2191-5.
- Musil, J. – Müller, J. 2008. Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis*, roč. 44, č. 2, s. 321–348.
- Ouředníček, M. – Temelová, J., eds. 2012. *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Vyd. 1. Praha: Academia. 302 s. ISBN 978-80-200-2064-2.
- Ouředníček, M. – Sýkora, L. 2002. Současné změny v rozmístění obyvatelstva a v sociálně prostorové struktuře Prahy. *Demografie*, roč. 44, č. 4, s. 270–272.
- Radvanský, M. a kol. 2010. *Analýza determinantov regionálnych rozdielov v Slovenskej republike (vybrané aplikácie)*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied. ISBN 978-80-7144-183-0.
- Roubíček, V. 1971. Teoretický a praktický význam demografického studia malých skupin. *Demografie*, roč. 13, č. 4, s. 347–352.
- Rychtaříková, J. – Vaňo, B. 2009. Plodnost v České republice a ve Slovenské republice: staré a nové odlišnosti. In: *XXXVIII. Demografická konference České demografické společnosti*, s. 88–100.
- Šprocha, B. – Šídlo, L. 2016. Spatial differentiation and fertility postponement transition in Czechia. *AUC Geographica*, 51(2), s. 217–233.
- Šprocha, B. a kol. 2016. Kohortní změny v koncentraci plodnosti v Česku a na Slovensku. *Sociológia*, 48 (5): 474–499.
- Šprocha, B. 2017. Rómska populácia na Slovensku a kohortná plodnosť rómskych žien podľa výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011. *Demografie*, roč. 59, č. 2, s. 118–131.
- ŠŮ SR, 2017. Pohyb obyvatelstva na úrovni obcí za období 1996–2015.
- Webb, J. W. 1963. The natural and migrational components of population changes in England and Wales, 1921–1931. *Economic Geography*, Vol. 39, Iss. 2, pp. 130–48.

SUMMARY

The aim of the article is to evaluate the dynamics of population development in Czechia and Slovakia at the municipal level between 1996 and 2015. By using the Webb diagram, it is possible to clearly compare how natural change and mechanical change [net migration?] of the population are reflected in the smallest regional units in Czechia and Slovakia. In the years analysed, 1996–2015, four five-year periods were defined. Although the article focuses on the municipal level, it also includes an analysis of higher regional levels (districts, regions, and the total population in each country).

In the first period, 1996–2000, Czechia recorded a population decline at the national level that was mainly caused by natural change, where the positive migration balance was not able to offset the natural decrease (according to the Webb typology the Czech population fell into the E octant). In the next three periods the Czech population grew. In 2001–2005, the positive migration balance was greater than the natural decrease in the population (Webb type D). The last two periods can be categorised as Webb type C, as the high migration balance was greater than the lower but still positive natural change. As a result of the increase in the migration balance, the biggest changes in the spatial pattern in Czechia occurred in

2006–2010, when there was an increase in the proportion of municipalities that grew due to migration (Webb type C). The area of Silesia in Czechia, which ranked among the areas in decline, did not change throughout the period studied.

In Slovakia, the population grew in all four periods. In the first and last period, the positive natural change was greater than the positive migration balance (Webb type B). Conversely, in the years 2001–2005 and 2006–2010 population change in Slovakia corresponded to Webb type C, i.e. the positive migration balance was greater than the natural increase. Slovakia continued to have a distribution pattern characterised by areas of population increase in the eastern and northern parts of the country and areas of population decrease in the southwestern and central parts of Slovakia and along the border with Poland and Ukraine.

In Czechia the development more dynamic than in Slovakia, especially in 2006–2010, when there was a bigger change in the spatial pattern of population change. Population growth in the municipalities was found to be more the result of migration growth and the process of suburbanisation. The population decline was caused by several factors, such as the attractiveness of the given area or the status of the municipality in the hierarchy of municipalities (core vs periphery).

Česká demografická společnost, z. s.

ve spolupráci se Zahradnickou fakultou Mendelovy univerzity v Brně,
a Českým statistickým úřadem

pořádá svou 49. konferenci na téma

Demografie – město – venkov

Konference se uskuteční v Lednici,
v prostorách Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity

ve dnech 22.–24. května 2019.

Více informací na www.czechdemography.cz